Regelrådet

Beslutsdatum	Vårt diarienummer	Ert diarienummer
2025-08-20	RR 2025-158	S2025/00922

Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Socialdepartementet

Yttrande över Stärkt pandemiberedskap (SOU 2025:48)

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Bakgrund och innehållet i förslaget

Mot bakgrund av erfarenheterna från covid-19-pandemin har utredningen haft i uppdrag att stärka Sveriges beredskap inför framtida pandemier eller annan omfattande smittspridning. Syftet är att möjliggöra en mer effektiv krishantering, samtidigt som grundläggande fri- och rättigheter skyddas. Förslagen är huvudsakligen av beredskapskaraktär och syftar till att samhället ska kunna hållas öppet så långt som möjligt vid smittspridning, med betoning på frivillighet snarare än förbud.

En ny lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder föreslås. Lagen ska ge regeringen möjlighet att meddela föreskrifter vid en pandemi och samtidigt överväga stödåtgärder till verksamheter som drabbas ekonomiskt. Strategin för pandemihantering ska tydliggöra att målet är att skydda liv och hälsa samtidigt som negativa konsekvenser för individ och samhälle minimeras.

Med stöd av lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder kan regeringen eller den eller de myndigheter som regeringen bestämmer föreskriva att smittskyddsåtgärder – såsom förbud eller stängning – ska vidtas vid verksamheter, allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Sådana föreskrifter får endast regeringen besluta om. Åtgärderna aktiveras således först vid faktisk smittspridning.

I betänkandet lämnas förslag till

- lag om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder
- lag om ändring i ordningslagen (1993:1617)
- lag om ändring i smittskyddslagen (2004:168)
- lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
- förordning om ändring i förordningen (1993:1632) med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen (1993:1617)
- förordning om ändring i offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641)
- ändring i förordningen (2021:248) med instruktion för Folkhälsomyndigheten
- ändring i förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion.

Förslagen föreslås träda i kraft den 1 september 2026.

Konsekvenser för företag

Enligt utredningen kan den föreslagna lagen om samhällsinriktade smittskyddsåtgärder komma att få särskilda konsekvenser för företag inom restaurangbranschen, besöksnäringen, upplevelseindustrin, kollektivtrafiken, fritids- och kulturverksamheter samt vissa serviceföretag.

Utredningen framhåller att verksamheter som vänder sig till allmänheten i vissa situationer kan åläggas att vidta smittskyddsåtgärder, exempelvis begränsningar av antal besökare. Sådana åtgärder kan innebära merkostnader för verksamheterna samt inkomstbortfall till följd av ett minskat intäktsunderlag. Erfarenheterna från covid-19-pandemin visar enligt utredningen att effekterna på företagen var ojämna, där vissa branscher drabbades betydligt hårdare än andra.

I betänkandet anges att staten under pandemin tillförde omfattande stödåtgärder – sammanlagt omkring 165 miljarder kronor under åren 2020–2022 – men utredningen konstaterar att framtida stödåtgärder kommer att bero på smittskyddsåtgärdernas karaktär och varaktighet.

Utredningen föreslår att lagen ska innehålla en bestämmelse om att regeringen, i samband med att föreskrifter meddelas med stöd av lagen, särskilt ska överväga kompletterande åtgärder för drabbade verksamheter. Det framhålls dock att lagen inte innehåller någon rätt till ersättning och att det inte är möjligt att på förhand bedöma vilka kompletterande åtgärder som kan bli aktuella eller hur omfattande de blir.

Utredningen konstaterar vidare att företag i normalfallet själva ansvarar för finansiering av författningsreglerade skyldigheter. Tidigare analyser har enligt utredningen visat att osäkerhet kring ansvarsfördelningen kan leda till att förebyggande åtgärder uteblir. Mot denna bakgrund uppges att det offentliga bör bära huvudansvaret för finansieringen av åtgärder som stärker försörjningsberedskapen, när sådana inte regleras genom lag eller annan författning.

Utredningen anger att de föreslagna åtgärderna kan få betydande ekonomiska konsekvenser för vissa företag men att effekterna är svåra att förutse på grund av lagens beredskapskaraktär och att effekterna samtidigt är beroende av karaktären på framtida smittspridningssituationer.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Regelrådet har förståelse för att de föreslagna reglerna är av beredskapskaraktär och att det därmed är svårt att förutse effekterna för näringslivet. Detta beror bland annat på att omfattningen av framtida restriktioner samt eventuella kompletterande åtgärder, såsom permitteringsstöd, kommer att påverkas av faktorer som i dagsläget är okända. Trots detta anser Regelrådet att konsekvensutredningen redan i detta skede hade kunnat innehålla vissa scenarioberäkningar eller översiktliga uppskattningar. Sådana analyser hade med fördel kunnat utgå från erfarenheter och data från covid-19-pandemin. Utifrån dessa hade det varit möjligt att resonera om alternativa angreppssätt och tänkbara effekter av olika typer av åtgärder som möjliggörs genom det aktuella förslaget.

Även om betänkandet, enligt Regelrådets uppfattning, innehåller vissa relevanta hänvisningar[1] hade det behövts en mer ingående analys. Slutsatser från hänvisade underlag hade behövt återges, bearbetas och tydligare kopplats till förslagen i ärendet.

[1] Exempelvis till Tillväxtanalys promemoria *Företagsstöd under pandemin – lärdomar inför framtida kriser.*

Det bakomliggande resonemanget i betänkandet, att det är bättre att i förväg förbereda reglering än att ta fram den vid händelse av kris, gäller enligt Regelrådet även bedömningen av konsekvenserna för näringslivet. Även med många osäkra variabler – som antalet aktiva företag, tidsåtgång och lönenivåer samt art och omfattning av åtgärder – menar Regelrådet att det är av vikt att parametrarna för sådana beräkningar diskuteras i större utsträckning i betänkandet. Det skulle underlätta framtida beräkningar och överväganden i anslutning till regleringens tillämpning – särskilt om meddelandet av föreskrifter då sker i ett tidspressat läge.

Betänkandet är omfattande. Regelrådets granskning har därav fokuserat på de delar som uppfattats som mest relevant för rådets bedömning. Vissa delar av konsekvensutredningen håller tillräckligt god kvalitet. Det gäller förslagets bakgrund och syfte, redovisningen avseende när förslagen ska träda i kraft, förslagets förhållande till EU-rätten, effekter av om ingen reglering kommer till stånd samt redovisningen av berörda branscher. Vad gäller antal och storlek av de företag som berörs bedömer Regelrådet att informationen är tillräcklig för en godtagbar bedömning. Detta med hänsyn till den stora variation av företag som kan antas beröras. Gällande redovisningen av behov av speciella informationsinsatser nämns att avsteg från gängse beredningsrutiner bör kompenseras med exempelvis informationsinsatser. Redovisningen i denna del bedöms dock inte vara tillräcklig tydlig.

Även om det delvis finns förklaringar till varför det inte gått att uppskatta exempelvis förslagets påverkan på berörda företags kostnader, konkurrenssituation och övriga förutsättningar gör Regelrådet bedömningen att konsekvensutredningen inte håller en tillräcklig kvalitet för en godtagbar bedömning i dessa delar. Regelrådet finner även redovisningen gällande delaspekterna alternativa lösningar, särskild hänsyn till små företag vid reglernas utformning samt regleringens påverkan på företagen i andra avseenden bristfälliga.

Den sammantagna bedömningen är att konsekvensutredningen inte håller tillräcklig kvalitet.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 20 augusti 2025.

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, Helena Fond, Hans Peter Larsson, Roland Sigbladh och Lars Silver.

Ärendet föredrogs av Stig-Dennis Nyström.

Anna-Lena Bohm
Ordförande

Stig-Dennis Nyström
Föredragande